

Щербан М.Д.

ОЦІНКА КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ КРЕДИТНИХ КООПЕРАТИВІВ У ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Стаття присвячена формуванню кредитного портфеля кредитних кооперативів на Закарпатті. У дослідженні аргументовано доведено, що кредитні кооперативи продовжували кредитувати населення, видаючи в основному споживчі кредити у період фінансової кризи і на даний час. Зроблено висновок про те, що у структурі кредитного портфеля кредитних спілок преваюють довгострокові кредити строком більше 1 року та кредити, видані на споживчі цілі.

Ключові слова: кредитна кооперація, Закарпатська область, Національна комісія, що здійснює регулювання ринків фінансових послуг України, кредитний портфель, регіон.

Постановка проблеми. Кредитні кооперативи є важливими посередниками на фінансовому ринку, і від успішності їх кредитної діяльності залежить економічний розвиток суб'єктів господарювання, які не в змозі залучати кредити від банківських установ. Загальновідомо, що єдиним джерелом кредитів для жителів сільської місцевості в розвинених країнах, а також в Україні, є кредитні кооперативи. Останні продовжували надавати кредити навіть у період 2008-2009 років, коли банківські установи відмовилися здійснювати цю операцію. В той же час, на фінансовому ринку України та зокрема Закарпаття спостерігалася масова ліквідація даного типу фінансових установ через низку суб'єктивних та об'єктивних причин. Однією з причин, що призвели до таких негативних наслідків, була неправильна кредитна політика, що не врахувала ризиковість кредитних кооперативів від тих системних ризиків, що з'явилися у нових кризових умовах. Саме тому актуальним є аналіз кредитної діяльності і якості кредитного портфеля кредитних кооперативів Закарпатської області.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням теоретичних засад функціонування кредитних кооперативів в Україні присвячені наукові праці таких вітчизняних науковців: В. Гончаренка, А. Пожара, О. Пантелеймоненка, А. Оленчика, А. Хомутенко тощо. Оцінці практичних аспектів функціонування системи кредитної кооперації України присвячені праці В. Хомутенко, Р. Бачо, В. Кротюка, О. Волкової, В. Коваліва, В. Пластуна та ін. Аналіз праць, присвячених даній проблематиці, свідчить про те, що оцінці та аналізу діяльності кредитних кооперативів на регіональному рівні не приділено достатньої уваги.

Формулювання цілей статті. Метою статті є проведення оцінки якості кредитного портфеля кредитних кооперативів Закарпатської області в умовах посткризового відновлення ринку. Об'єктом дослідження є кредитна кооперація як невід'ємний елемент регіональної економіки. Завданнями, що ставляться у статті, є: загальна характеристика системи кредитної кооперації Закарпаття; оцінка якості кредитного портфеля та аналіз його структури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Станом на початок 2014 року у державному реєстрі фінансових установ України зареєстровано 624 кредитних кооперативи [1], 2,6% з яких – в Закарпатській області [2]. Причому деякі з них знаходяться в стані ліквідації і здають в Нацкомфінпослуг нульові звіти чи навіть їх не здають, як наприклад, кредитні спілки «Ліра» та «Мрія».

У табл. 1 відображено склад та структуру членства у кредитних кооперативах Закарпаття. Найбільшим кредитним кооперативом в регіоні є мукачівська спілка «Святий Мартин», яка у 2013 р. нараховувала 23,5 тис. членів, що становило 45,6% усіх членів кредитної кооперації Закарпаття. Другою за даним показником є КС «Бескид», в якій налічувалося 8,1 тис. осіб, третьою є «Едельвейс» із загальною кількістю членів у 5,7 тис. осіб. В цілому можна констатувати, що на TOP-5 найбільших кредитних кооперативів області припадає 88,5% усіх членів цих організацій. Таким чином, у регіоні 1 (7,7%) КС має більше 20 тис. членів, 7 (53,8%) спілок об'єднують більше 1 тис. членів, а решта – 5 (38,5%) кредитних кооперативів мають до 1000 членів.

Таблиця 1. Склад та структура членства у кредитних кооперативах Закарпатської області у 2013 році*

№	Назва фінансової установи	Кількість членів КС, осіб:			Частка членів, які мають внески	Частка членів, які мають кредити	Структура кредитних кооперативів за:			Частка неактивних членів
		всього	які мають внески	які мають кредити			К-тю членів	К-тю вкладників	К-тю позичальників	
1.	«Едельвейс»	5658	95	511	1,7	9,0	11,0	4,2	6,4	89,3
2.	«Бескид»	8100	251	1260	3,1	15,6	15,7	11,1	15,8	81,3
3.	«Калиновий міст»	165	21	111	12,7	67,3	0,3	0,9	1,4	20,0
4.	«Нова»	334	8	44	2,4	13,2	0,6	0,4	0,6	84,4
5.	«Верховина»	1002	25	336	2,5	33,5	1,9	1,1	4,2	64,0

© Щербан Марія Дмитрівна, викладач кафедри економіки та підприємництва Карпатського інституту підприємництва ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна».

Продовження табл. 1										
6.	«Закарпатський обєріг»	379	30	103	7,9	27,2	0,7	1,3	1,3	64,9
7.	«Йван»	1878	48	339	2,6	18,1	3,6	2,1	4,2	79,4
8.	«Нарцис»	2434	78	342	3,2	14,1	4,7	3,5	4,3	82,7
9.	«Наші гроші»	939	0	141	0,0	15,0	1,8	0,0	1,8	85,0
10.	«Святий Мартин»	23458	1522	3592	6,5	15,3	45,6	67,4	44,9	78,2
11.	«Хосен»	5947	180	466	3,0	7,8	11,5	8,0	5,8	89,1
12.	«Синевир»	104	0	0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	100,0
13.	«Сяйво Карпат»	1099	1	750	0,1	68,2	2,1	0,0	9,4	31,7
14.	Всього	51497	2259	7995	4,4	15,5	100,0	100,0	100,0	80,1

* Складено та розраховано автором на основі даних Нацкомфінпослуг України [1].

Найбільша частка вкладників та позичальників кредитної кооперації Закарпаття також припадає на КС «Святий Мартин», що відповідно становить 67,4% та 44,9%.

За показником частки членів, які мають депозити на регіональному рівні виділяється КС «Калиновий міст», в якій 12,7% усіх членів мають відкриті депозитні програми. Водночас за показником частки позичальників у загальній кількості членів виділяється КС «Сяйво Карпат», в якій 68,2% усіх членів є позичальниками. У цілому найкращий показник активності членів у використанні депозитних та кредитних продуктів спостерігається у КС «Калиновий міст», де цей показник у 2013 році становить 80%. Найбільший показник неактивного членства відмічається у кредитних спілках «Едельвейс», «Хосен» та «Синевир». Остання КС, згідно з останніми даними ЗМІ, знахо-

диться у стані ліквідації, проводяться слідчі дії стосовно незаконного привласнення майна кредитної спілки посадовими особами спілки.

Таким чином, станом на початок 2014 року учасниками системи кредитної кооперації Закарпатської області є 51,5 тис осіб, з яких 2,3 тис. осіб мають депозити у КС, а 8,0 тис. осіб мають заборгованість за виданими їм кредитами, 80,1% членів цієї системи є пасивними членами і не користуються послугами кредитних кооперативів у регіоні.

З даних табл. 2 констатуємо, що у 2013 році портфель виданих кредитними кооперативами Закарпаття кредитів становить 56,1 млн грн, 22,1 млн грн (39,4%) з яких припадає на КС «Святий Мартин», 11,1 млн грн (19,9%) – на КС «Бескид» і 13,8% на КС «Хосен». Тобто на інші 10 кооперативів припадає 26,9% кредитного портфеля кооперативів регіону.

Таблиця 2. Структура кредитного портфеля (кредитна заборгованість) кредитних кооперативів Закарпаття у 2013 році за їх строками*

№	Назва фінансової установи	Всього портфель	Строком:			Частка КС у загальному, %				Структура портфеля, %		
			< 3 міс.	від 3 міс. до 12 міс.	> 12 міс.	Всього	< 3 міс.	від 3 міс. до 12 міс.	> 12 міс.	< 3 міс.	від 3 до 12 міс.	> 12 міс.
1.	«Едельвейс»	2107,5	0,0	0,0	2107,5	3,8	0,0	0,0	5,1	0,0	0,0	100,0
2.	«Бескид»	11162,6	44,6	455,2	10662,8	19,9	37,6	3,1	25,9	0,4	4,1	95,5
3.	«Калиновий міст»	694,7	0,0	42,2	652,5	1,2	0,0	0,3	1,6	0,0	6,1	93,9
4.	«Нова»	213,4	0,0	121,5	91,8	0,4	0,0	0,8	0,2	0,0	57,0	43,0
5.	«Верховина»	2034,0	0,0	0,0	2034,0	3,6	0,0	0,0	4,9	0,0	0,0	100,0
6.	«Закарпатський обєріг»	884,9	2,1	512,1	370,7	1,6	1,8	3,5	0,9	0,2	57,9	41,9
7.	«Йван»	2544,7	0,0	576,9	1967,8	4,5	0,0	3,9	4,8	0,0	22,7	77,3
8.	«Нарцис»	2997,8	57,7	1080,0	1860,1	5,3	48,7	7,3	4,5	1,9	36,0	62,1
9.	«Наші гроші»	678,7	9,0	517,1	152,6	1,2	7,6	3,5	0,4	1,3	76,2	22,5
10.	«Святий Мартин»	22138,8	0,0	6723,7	15415,2	39,4	0,0	45,4	37,4	0,0	30,4	69,6
11.	«Хосен»	7738,4	2,0	2612,3	5124,0	13,8	1,7	17,7	12,4	0,0	33,8	66,2
12.	«Синевир»	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-	-	-
13.	«Сяйво Карпат»	2936,6	3,0	2158,4	775,2	5,2	2,5	14,6	1,9	0,1	73,5	26,4
14.	Всього	56132,2	118,37	14799,4	41214,39	100,0	100,0	100,0	100,0	0,2	26,4	73,4

* Складено та розраховано автором на основі даних Нацкомфінпослуг [1]

Аналізуючи структуру кредитного портфеля, слід зазначити, що з 56,1 млн грн лише 0,2% розміщено спілками на строк до 3 міс., 26,4% (14,8 млн грн) видано на строк від 3 міс. до 12 міс. Найбільшу частину кредитів видано на термін більше 1 року – у 2013 році це становить 41,2 млн грн, що відповідає 73,4 % усього кредитного портфеля кредитних кооперативів Закарпаття.

Серед кредитних кооперативів Закарпаття у КС «Нарцис» частка кредитів зі строком погашення до 3 місяців є найбільшою, але й так складає лише 1,9%. На строк від 3 місяців до 1 року розміщується більша частина кредитних ресурсів фінансових установ «Наші гроші», «Сяйво Карпат», «Закарпатський оберіг» та «Нова», частки яких становлять 76,2%, 73,5%, 57,9% та 57% відповідно. Ці спілки проводять політику, направлену на відносно короткий строк розміщення коштів та видачу їх під вищі відсотки.

У портфелях КС домінують довгострокові кредити, видані на строк більше 1 року. Кредитні кооперативи «Едельвейс», «Верховина», «Бескид» та «Калиновий міст» віддають перевагу видачі таких кредитів, причому їх частка у структурі портфеля становить більш ніж 90%.

Важливим показниками для оцінки кредитної діяльності аналізованих фінансових установ є їх кредитна активність. У 2013 році КС Закарпаття видано 47,0 млн грн кредитів, з яких 23,4 млн грн (49,9%) видано КС «Святий Мартин», 6,4 млн грн (13,7%) – спілкою «Бескид» і 4,3 млн грн – кредитним кооперативом «Хосен» (табл. 3). На інші 10 спілок припадає лише 27,2% виданих кредитів. Фактично у даному сегменті фінансового ринку активним кредитуванням займаються лише наведені вище установи.

В переважній більшості (71,4%) кредити надані на строк більше 1 року, частка короткострокових кредитів становить 1,3%. Всі кредити надані КС «Едельвейс» та «Верховина» надані на строк більше 1 року, КС «Калиновий міст» та «Бескид» розміщують відповідно 91,7% та 84,9% своїх кредитних ресурсів на довгостроковий період. Такі КС, як «Сяйво Карпат», «Закарпатський оберіг» та «Нарцис» у своїй кредитній політиці надають перевагу розміщенню ресурсів на строк від 3 міс. до 1 року. На регіональному рівні лише КС «Наші гроші» здійснює політику короткого розміщення кредитних ресурсів – 87% її кредитного портфеля розміщено на строк до 3 місяців.

Таблиця 3. Надані кредити кредитними кооперативами та їх структура у Закарпатській області у 2013 році*

№	Назва установи	Видано кредитів, тис. грн				Структура кредитів, %			Частка КС у загальному обсязі, %
		Усього	до 3 міс.	від 3 міс. до 12 міс.	більше 12 міс.	до 3 міс.	від 3 міс. до 12 міс.	більше 12 міс.	
1.	«Едельвейс»	2409,8	0,0	0,0	2409,8	0,0	0,0	100,0	5,1
2.	«Бескид»	6422,3	383,9	588,5	5449,9	6,0	9,2	84,9	13,7
3.	«Калиновий міст»	519,1	0,0	42,9	476,3	0,0	8,3	91,7	1,1
4.	«Нова»	0,0	0,0	0,0	0,0	-	-	-	0,0
5.	«Верховина»	2428,5	0,0	0,0	2428,5	0,0	0,0	100,0	5,2
6.	«Закарпатський оберіг»	381,7	0,0	314,6	67,1	0,0	82,4	17,6	0,8
7.	«Йван»	2443,2	0,0	1076,4	1366,8	0,0	44,1	55,9	5,2
8.	«Нарцис»	3697,9	111,2	1919,1	1667,7	3,0	51,9	45,1	7,9
9.	«Наші гроші»	57,1	49,7	7,4	0,0	87,0	13,0	0,0	0,1
10.	«Святий Мартин»	23445,9	6,2	6654,9	16784,9	0,0	28,4	71,6	49,9
11.	«Хосен»	4303,3	38,3	1697,8	2567,2	0,9	39,5	59,7	9,2
12.	«Синевир»	0,0	0,0	0,0	0,0	-	-	-	0,0
13.	«Сяйво Карпат»	830,2	0,0	519,2	311,0	0,0	62,5	37,5	1,8
14.	Всього	46938,9	589,3	12820,6	33529,0	1,3	27,3	71,4	100,0

* Складено та розраховано автором на основі даних Нацкомфінслуг [1]

Оцінюючи середній розмір виданих кредитів за їх цільовим використанням у 2013 році, необхідно зазначити, що найбільш охоче кредитує КС «Хосен», середній розмір кредиту якої складає 13,6 тис. грн, середній розмір кредитів, наданих у КС «Едельвейс», – 4,2 тис. грн (табл. 4). Водночас слід зауважити, неохоче кредитування кредитними спілками фермерських господарств Закарпаття, адже з 15 КС

лише 3 надавали такі кредити – «Хосен», «Наші гроші» та «Калиновий міст», середній розмір кредитів складав 27,8 тис. грн, 12,5 тис. грн та 7,8 тис. грн відповідно. Кредити на комерційні цілі видають КС «Нова», «Закарпатський оберіг», «Наші гроші» та «Хосен», причому розмір виданих кредитів останньою є найбільшим і становить в середньому 13,6 тис. грн.

Таблиця 4. Середній розмір виданих кредитів кредитними кооперативами Закарпаття за їх цільовим використанням у 2013 році*

№	Назва установи	Видані кредити, тис. грн:				
		Всього	Комерційні	На ведення особистих селянських господарств	На придбання, будівництво, ремонт та реконструкцію нерухомого майна	Споживчі кредити
1.	«Едельвейс»	4209,5	-	-	-	4209,5
2.	«Бескид»	8349,0	-	-	-	8349,0
3.	«Калиновий міст»	5887,7	-	7818,2	7196,3	5393,5
4.	«Нова»	4849,0	6256,4	-	-	4582,7
5.	«Закарпатська Ощадна кредитна спілка»	7211,5	-	-	-	7211,5
6.	«Верховина»	6053,7	-	-	-	6053,7
7.	«Закарпатський обсеріг»	8591,3	4135,6	-	-	8679,5
8.	«Йван»	6330,0	-	-	7269,6	5870,6
10.	«Нарцис»	8327,2	-	-	-	8327,2
11.	«Наші гроші»	4524,5	7391,6	12510,0	4018,0	3236,6
12.	«Святий Мартин»	6163,4	-	-	-	6163,4
13.	«Хосен»	13536,4	25520,1	27817,0	18014,0	10658,9
14.	«Синевир»	1245,0	0,0	-	-	1245,0
15.	«Сяйво Карпат»	3689,2	0,0	-	-	3689,2
16.	Всього	6892,6	16008,2	17091,0	10786,4	6563,6

* Складено та розраховано автором на основі даних Нацкомфінпослуг [1]

В основному більшість кредитів, що надані КС у Закарпатті, є споживчого характеру – вони становлять 90,6% кредитного портфеля і характеризуються достатньо високою доходністю. Середня доходність кредитного портфеля аналізованих фінансових установ коливається від 22,3% до 58% річних.

Висновки і перспективи подальших досліджень. На основі проведеного аналізу можна зробити висновок про превалювання довгострокових кредитів

та істотне домінування споживчих кредитів у структурі портфеля кредитних кооперативів Закарпатської області, що підтверджує тезу про важливу роль даних фінансових установ у доступі незаможних верств населення до кредитів. Таким чином, кредитні спілки відіграють вагомую роль у соціальному та економічному розвитку суспільства. Подальші дослідження повинні спрямовуватися на оцінку ролі кредитної кооперації Закарпаття у економіці регіону.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Підсумки діяльності кредитних установ за 2013 рік. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/KS/ks_2013.pdf.
2. Річний звіт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг за 2013 рік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/files/docs/zvit/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82%202013.pdf>